

Mindez az adattári részeket bevezető rövid településtörténetekből, névmagyarozatokból is kiderül, s nemcsak ez, hanem a község gazdasági, művelődési élete, hírességei, egy-egy villanásban. A múlt és jelen világának mégis maguk a földrajzi nevek a leghívebb őrzői, mert azonosító-megkülönböztető funkciójuk „mindenre emlékezőv” tette őket, rejtett módon tehát, de rengeteg információt tartalmaznak, egy-egy közsímsert családnév 8—10 tájékozódási pontra kisugárzó hatásáról, például Bácsföldváron a *Bori* előtagú nevekben, vagy a *Buzogány* elemű nevekben, de felbukkannak a település életében fontos szerepet játszó foglalkozások *Bábasszony háza*, *Isten pékjének háza* (*Hornyik pék háza*) akiről sajnos nem derült ki, miért volt vagy lett istené, a múlt beszédes emlékei (*Kőkút*, *Kisbodom*, *Nagybodom*, *Pusztatemplom*, amelynek néprajzi magyarázatában egy régesrégi, aranyat rejtő kőszobor is felmerül, amelynek nem nehéz a Bácska-szerte felbukkanó kőkecske-mondával való hasonlóságát megállapítanunk.

Ha a névalkotó fantáziát, eljárásokat teljességükben akarnánk bemutatni, nagyon sok nevet kellene megemlítenünk, olyanokat, mint a közsímsert *Gyöngysziget*, *Krecca*, *Máriás Galac háza* (kútjában a hagyományok szerint megjelent a Szűz Mária), *Kártyavár* (modern lakótömb neveként) *Aranypendel* (népi eredeztetését, miszerint itt sok halat fogtak a halászok, egynek a felesége pedig aranypendelyt vett az árán — látatlanból sem tudjuk elfogadni, valószínűleg utólagos „etimológiáról” lehet szó), *Bagoly*, *Reménytelep*, *Vaskalapos-tanyák*. A sok érdekes névalakulat ízelítőjeként azonban ennyi is elegendő.

És most hogyan tovább? — merül fel bennünk is a kérdés. Vajdaságnak mindössze kilenc községi adattárát sikerült eddig megjelentetni, s az induló háromasból már csak Penavin Olga gyűjt és alkot. Csatlakozhatunk hát *Hajdú Mihálynak* a Névtani Értesítőben megfogalmazott aggodalmához, aki már a teljes csoportot is keveselte a feladathoz képest? A borulátásnak talán még sem kellene helyet adnunk, mert részben épp az elhunyt munkatársak jóvoltából a gyűjtőmunkába a Magyar Tanszék egész sor nemzedéke beletanult, s képesek lesznek világunknak ezt a sajátos vetületét megörökíteni és számunkra is felfedezni.

PAPP György

EGY FONTOS KIADVÁNY KISJUBILEUMA

Évkönyv 5. A Horvátországi Magyarok Szövetsége, Eszék, 1983

Ez év tavaszán jelent meg a HMSZ fél évtizeddel ezelőtt indított kiadványsorozatának újabb kötete, amely magán viseli e sorozat máris kialakult szellemi arculatának legjellegzetesebb vonásait.

E szellemi portré alapvető meghatározója a kettős témarepertoár.

A *jelen* tárgykörét az eddig megjelent *Évkönyvek*ben több állandó, társadalmi és művelődési szempontból egyaránt igen jelentős résztéma képviselte: a Horvát Szocialista Köztársaság nemzetiségpolitikájának gyakorlata, különös tekintettel a horvátországi magyarok és testvérnemzetiségek társadalmi és alkotmányjogi helyzetére; a magyar nyelvű iskoláztatás mai gyakorlatának eredményei, problémái és távlatai a Köztársaságban; a horvátországi magyarok művelődési élete; a Drávaszög és Szlavónia néprajza és mai szépirodalma.

Ezzel szemben a *történelmi* tárgykört Drávaszög, Baranya és Szlavónia politikai és hadtörténete, gazdaság-, nemzetiség- és mozgalomtörténete képviselte (utóbbi témakörben külön-külön egységnek tekinthető a népfelszabadító háborút megelőző évtizedek forradalmi mozgalmaival, illetve a horvátországi magyaroknak a népfelszabadító háborúban és népi forradalmunkban való részvételével foglalkozó írások tömbje), míg a művelődéstörténeti témakörben az eddigiek során az anyanyelvű iskola- és oktatástörténet, könyvtár-, és sajtótörténet (sőt rádiózás-történet), a színi amatőrismus és az anyanyelvű művelődési egyesületek története, valamint Drávaszög és Baranya irodalomtörténete megannyi részkérdését dolgozta fel az *évkönyvsorozat*.

E kettős tematika egy-egy számban általában arányosan van képviselve, s a jelen és múlt tárgyköreinek szétválasztása természetesen igen viszonylagos: a történelmi tárgyú írások önmagukban, tudománytörténeti szempontból is igen jelentősek, — az eddigi öt kötet több mint 1300 oldalas anyagából akár egy külön, társadalom-, mozgalom-, nemzetiség- és művelődéstörténeti kötetet, egy alapozó tájmonográfiát is meg lehetne szerkeszteni —, ugyanakkor potenciális jelen-értelmező és -formáló szerepük és jelentőségük is van, és fordítva: a jelen témakörébe tartozó írások — alapvető jellegzetességük lévén az adatgazdagság, a statisztikai kimutatásokban, jól áttekinthető táblázatokban, grafikonokban stb. is megnyilatkozó tényközpontúság — egyúttal historiográfiai forrásértékkel is rendelkeznek, hisz maholnap felbecsülhetetlen értékű adattárjai lesznek a horvátországi magyarok leendő művelődéstörténetének és történetírásának. Ugyanakkor pedig, természetesen, a mai szocialista társadalmi tudat, illetve az internacionalista nemzetiségi identitástudat fontos formálói is.

E szervesen összefüggő s csak viszonylagosan elkülöníthető kettős tematika jellemzi az *Évkönyv* 5. kötetét is.

A múlt és közelmúlt tárgyköréből adalékot tartalmaz Baranya IX—XVI. századi politikai és hadtörténetéhez (Baranyai Júlia hátrahagyott írása), valamint Csúza gazdaságtörténetéhez (Sándor László), míg a mozgalomtörténetet több írás is képviseli. A pécsi meg a horvátországi (és jugoszláviai) munkásmozgalom 1920/21-es kapcsolatairól dr. Szita László értekezik, Loboda Gábor újabb kissejtezett közöl a horvátországi petőfis-

ták krónikájából, Tausz Imre pedig a tájegység veteránjának, a 90 éves Sajerman Istvánnak az életrajzát vázolja köszöntőjében. A művelődés- és irodalomtörténeti írások tömbje is tartalmaz: a pélmostonori középiskola magyar tagozatainak 15 évéről (Pasza Árpád), a csúzai egyesületi élet száz évéről (dr. Tóth Lajos és Dékány Zsuzsa), az ötvenéves zágrábi Magyar Kultúrkörről (mgr. Tóth Tibor) s Ács Gedeon pályaképéről (Lábadai Károly) közöl írásokat az új *Évkönyv*, s közben két, eddig még nem érintett témakört is nyit: képzőművészettörténetit és zenetörténetit (Dr. Szita László; Baranyai Sockacok a magyar képzőművészetben; Kovács Irén: In memoriam Borenich Hugó).

A nemzetiségi, művelődési, oktatási és irodalmi élet jelenének panorámája ebben a számban is változatos. A horvátországi olasz nemzetiség alkotmányos jogainak megvalósulásáról Rijeka község területén (Giovanni Radossi), az Isztriai és Rijekai Olasz Unió tevékenységéről (Ivan Bibalo) s a nemzetiségek alkotmányos jogainak megvalósulásáról az eszéki községek közösségében (Teofik Duran) olvashatunk adatgazdag, tanulságos írásokat. Az eszéki Pedagógiai Karon folyó magyar és horvátszerb (kétnyelvű) tanítóképzés helyzetéről dr. Horváth Mátyás tájékoztat, a horvátországi magyarok művelődési jelenének előző évi krónikáját Trostz Sándor, az *Évkönyv* szerkesztője összegezi, míg Tausz Imre az időközben heilappá alakult *Magyar Képes Újság* tevékenységéről számol be. S új témakört nyit a jelennel foglalkozó blokk is: a tájnyelvi vizsgálatokét (Lábadai Klára Laskó földrajzi névállományát, Bencze Sándor pedig a szlavóniai szigetmagyarság megszólítás-készletét vizsgálja). Az előző, 4. számban indult irodalmi rovat, a Drávaszögi Műhely a közelmúltban önálló kötettel is jelentkezett Kontra Ferenc és Csörgöts József verseit s Loboda Gábor és Pataky András novellájt közli.

A fentiekből kisejlik az *Évkönyv*-sorozat egészére is jellemző műfaj-szerkezet s a szerzők táji és nyelvi megoszlása is: tanulmány (8), analitikus cikk (6), mozgalmi portré (1), köszöntő és nekrológ (2), emlékezés (1), vers (5) és novella (2) alkotja a jelen szám műfaji spektrumát, s a szerzők zöme ezúttal is drávaszögi és szlavóniai magyar, de más nemzetiségű horvátországi, illetve magyarországi munkatárs is szerepel a kiadványban. (Az eddig megjelent öt *Évkönyv*-számban egyébként mintegy 25 drávaszögi és szlavóniai magyar munkatárs, mintegy 15 horvát és más nemzetiségű horvátországi szerző, 7—8 magyarországi, főként Baranya megyei szakíró s néhány vajdasági magyar szerző működött közre.)

Tegyük végül hozzá, hogy a műszaki kivitel ezúttal is kiváló s a képanyag is gazdag, s mint a 3. számtól kezdve általában, most is horvátszerb és idegen nyelvű összefoglalók és tartalommutatók növelik a kiadvány használhatóságát.

BOSNYÁK István